

Az éghajlatváltozás, mint politikai probléma

Humaira Jamali¹

ÖSSZEFOGLALÁS

Az éghajlatváltozás az emberi életet és a bolygót fenyegető egzisztenciális veszély, amelyet általában tudományos problémaként vagy gazdasági externáliaként fogalmazzuk meg. Ez az esszé emellett érvel, hogy ez egyben politikai probléma is, amely a hatalomért folytatott harcból, a kormányzati kudarcokból és a jogok igazságtalan elosztásából ered. A Föld fizikai és társadalmi rendszereinek összekapcsolódása, valamint a kormányok rossz gyakorlata, ami a rövid távú előnyök előtérbe helyezését jelenti, károsítja az éghajlatot és az erőforrásokat. Az iparosodás és az erőforrások felhasználásának történelmi összefüggései további kérdéseket vetnek fel a szennyezéshez való joggal, valamint a kollektív kihívás leküzdésére irányuló felelősség megosztásával kapcsolatban. A tanulmány kitér a nem kormányzati szereplők szerepére, valamint a háborúk és az éghajlatváltozás közötti oda-vissza kapcsolatra. Mivel az éghajlatváltozás többdimenziós probléma, arra a következtetésre juthatunk, hogy a problémák megoldásához világszerte a nem lineáris gondolkodást, és a célzott megközelítést kell választani, a regionális realitásoknak megfelelően.

Az éghajlatváltozás, mint politikai probléma

Az éghajlatváltozás: ha az emberi létet és a bolygót fenyegető veszélyként vagy negatív gazdasági externáliaként határozzuk meg, akkor a gazdasági és biztonsági témák mellett mindig a *talk show*-k, konferenciák és sztrájkok melléktémájaként vagy azok periférikus napirendjén szerepel. A szakemberek és a politikusok is a klímaváltozást tudományos jelenségként vagy a közjót érintő externáliaként fogalmazzák meg; olyan válságként, amelynek gyökerei a fogyasztói társadalomban és a kielégíthetetlen szükségletekben gyökereznek. Az éghajlati válság azonban nem csupán a fogyasztás válsága; hanem a hatalom, a politika és a prioritások válsága is. Ugyanúgy politikai probléma, mint gazdasági externália. Ha csak a túlzó fogyasztás problémájának tekintjük, az korlátozza a kihívás leküzdésének lehetőségeit. A "fenntartható fogyasztás és a nemnövekedés (*degrowth*) mantrája csak áthárítja a terhet az emberekre, akiknek többsége már most is szenved a fejlődő országokban, és nehezen tudják kielégíteni alapvető napi emberi szükségleteiket. Ez az esszé emellett érvel, hogy az éghajlatváltozás többdimenziós probléma, amelynek döntő jelentőségű a politikai vetülete, és megoldások széles skáláját igényli, amelyek az egyes dimenziókra irányulnak, nem pedig egyetlen megoldást, mint például a fosszilis energiahordozók leépítése vagy az úgynevezett környezetbarát elektromos járművek használata.

---

¹ A szerző a NJE regionális és környezetgazdaságtan mesterszakjának első éves ösztöndíjas hallgatója. Az esszét a környezetgazdaságtan tárgy keretében írta. A tárgy előadója Kerekes Sándor egyetemi tanár.

Az éghajlatváltozás olyan rendszerszintű kérdés, amely kollektív erőfeszítéseket igényel, és amely túllépi a nemzeti és időbeli határokat. Ennek az érvelésnek a védelmében jelentős támpontot nyújtanak a természettudósok és közgazdászok kutatásai, akik ismételten felhívják a figyelmet az ökoszisztémák, az erőforrások és a gazdaság kölcsönös függőségére. A gazdasági és kulturális globalizáció együttes megjelenésével két különböző folyamat: a társadalmi globális dinamika és a Föld, mint integrált rendszer fizikai dinamikájának konvergenciája valós időben zajlik, és többé nem lehetséges a társadalmi és ökológiai kérdéseket különálló folyamatként vagy két különálló folyamat eredményeként elképzelni (Smith et al., 2007, 340-359. o.). Ez a *környezeti interdependencia* kifejezésből is kitűnik, amely azt jelenti, hogy „a fejlődő országok a fejlett világra lesznek utalva, hogy azonnali lépéseket tegyenek a kibocsátás csökkentésére, valamint olyan új technológiák kifejlesztésére, amelyek további csökkentéseket és sikeres alkalmazkodást tesznek lehetővé a már elkerülhetetlen felmelegedéshez és az ebből eredő éghajlatváltozáshoz” (Todaro and Smith, 2015, 491. o.). A természettudósok és a közgazdászok saját szakterületüknek megfelelően javasolnak megoldásokat az éghajlatváltozás okozta válság enyhítésére, de közös követelésük egy globális társadalmi fellépés; egy stratégia, egy politika, egy szabályozás, amelyet a világ összes nemzeti kormányának közösen kell elfogadnia a biztonságos jövő biztosítása és a veszteségek minimalizálása érdekében a hőmérséklet jelenlegi szintjének megőrzése érdekében.

Tudjuk, hogy a demokratikus rendszerek és az éghajlatváltozás ellentmondásban állnak egymással, mivel az előbbi elsősorban a rövid távú kormányzási problémákra összpontosít, míg az utóbbi hosszú távú kérdés. A demokratikus kormányzás alapvetően a választók közvetlen problémáira reagál, mint például az alapvető emberi jogok, a munkanélküliség, a szociális ellátás, az oktatás, az egészségügy... stb. Ha azonban figyelembe vesszük David Easton definícióját, amely szerint a politikai magatartás "az értékek tekintélyelvű elosztása", vagy a jutalmak elosztása a vagyonban, hatalomban és státuszban, amelyet a rendszer biztosít (Roskin, n.d.), akkor az éghajlatváltozás politikai jellegűvé válik, mivel azt a jogok különböző nemzetek és generációk közötti elosztása befolyásolja. A politikusok rövid távú céljai és az emberiséget fenyegető klímaváltozás, mint a Damoklész kardja olyan ellentmondásokat okoz, amelyek a problémák megoldása helyett hosszú távon súlyosbítják a problémákat, és veszélyeztethetik a jövőt, ami nyilvánvaló mind a fejlett, mind a fejlődő világban, ahol a szén-erőműveket, az erdők kivágását és legfőképpen az éghajlati válság létezésének tagadásáról szóló narratívát, a szavazatok és a hatalom megszerzésére használják.

A jogok kérdésével együtt jár az igazságosság és a méltányosság fogalma is. Az éghajlatváltozás okai és az arra adott válaszok a biztonsággal és a gazdasági jóléttel kapcsolatos aggályokat vetnek fel, mindkettőhöz igazságosságra és méltányosságra van szükség. Ezek az aggodalmak már régóta alakítják a gazdasági és politikai magatartás történetét. Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC, 2013) jelentése szerint kilencvenöt százalékos bizonyossággal állítható, hogy az éghajlat jelenlegi változása az emberi tevékenység következménye, azaz antropogén jellegű. A kérdés azonban az, hogy "Kik ezek az emberek? Honnan származnak? Készek-e vállalni a tetteikért a felelősséget?" IGEN, tudjuk, hogy kik ők, és a történet az ipari forradalom 18. századi európai megjelenésével kezdődik és folytatódik. Egyszerűen fogalmazva, a Nyugat felelős a fosszilis tüzelőanyagok használata miatt az üvegházhatású gázok kibocsátásának nagy részéért, azonban Kína is csatlakozott a klubhoz, de ugyanakkor fenntartható technológiákat is fejleszt. A fontosabb kérdés azonban a klímaváltozás okozta szenvedés, ami a globális délt, a korábban gyarmatosított

világot sújtja leginkább. A Nyugat mégis azt szeretné, ha ezek az országok fenntartható fejlődési utat választanának. Valami gyanúsak tűnik. Ezúttal az éghajlati gyarmatosítás szagát érezzük.

Az éghajlati igazságossággal együtt jár a méltányosság kérdése is, kinek van még joga a szennyezéshez? A küszködő globális dél miatt a globális északnak nagyobb felelőssége van a világ megmentésében. Nekik kell növelniük a terhekből való részesedésüket, és ezért elsősorban az éghajlatváltozást kell a politikai és kormányzati napirend élére helyezniük. Mi sokan ezt gondoljuk, a valóság azonban más. Az azerbajdzsáni COP29 és a brazil G20-csúcstalálkozón az érdekeltek ismét nem tudtak megállapodni az olaj és a gáz mint energiaforrás használatának megszüntetéséről, annak ellenére, hogy a megújuló energiaforrások technológiai fellendültek. Nem sikerült, vagy nem akarnak megállapodni? Ez továbbra is kérdéses, tekintve a Kiotói Jegyzőkönyv és a Párizsi Megállapodás sorsát. De mindannyian egyetértenek az alacsonyabb jövedelmű országoknak szánt veszteség- és káralap biztosításában, de ez a nem barátságos politikák, és a szegény tömegek leigázásának folytatását jelzi. Vissza tudja-e hozni a "veszteség- és káralap" a Föld erőforrásait, pótolni tudja-e az elpusztult ökoszisztémákat és biológiai sokféleséget? A válasz egyértelmű: NEM! Megint itt tartunk, hogy megint JUST vagyunk.

Érdekes módon az éghajlatváltozással kapcsolatos forgatókönyvek mind az állami, mind a nem állami szereplők, például a nem kormányzati szervezetek, a Világbank, a COP (Conference of the Parties), a vállalkozások és a civil társadalom számára is szintérré váltak. Ezek a szereplők mindent megtesznek azért, hogy a saját programjukat érvényesítsék. Például (Loksujag,2024) szerint a Világbank a zöld vagy fenntartható finanszírozás vezetőjeként jelenik meg, és függöny mögött közvetve, a Nemzetközi Pénzügyi Társaságon (IFC) keresztül olyan projekteket finanszíroz, mint a pakisztáni Tharban található szénérőmű, Kínával partnerségben. A Világbank még a projektet is eltávolította a honlapjáról. Hasonlóképpen, az olyan üzleti óriások, mint a Microsoft, a fenntarthatóságot támogatják a profitszerzés érdekében, ugyanakkor együttműködnek az olajipari vállalkozásokkal (Stone,2024). Továbbá a vállalkozások folytatják a „zöldremosást” azáltal, hogy olyan filozófiákat hirdetnek, mint a minimalizmus és a fenntartható termékek, és tonnaszámra égetik el a ruhaneműket ahelyett, hogy olcsón adnák el, csak azért, hogy fenntartsák a márka imázsát. Szórakoztató tény, hogy a ruházati ipar nagy részének gyárai olyan országokban vannak, mint Pakisztán, Banglades, Vietnam és Kambodzsa, és a munkások kizsákmányolása a történet másik oldala.

Az éghajlatváltozás az igazságtalanságokkal együtt biztonsági fenyegetéseket hoz létre, és a fenyegetés multiplikátorának nevezik. Az éghajlati károkkal együtt jár az erőforrások szűkössége, a szegénység, a bűnözés és a polgárháborúk. A gyenge politikai intézményekkel rendelkező országok nem tudják kezelni ezeket a problémákat. Például egy kutatás (Eklund, et al., 2022) szerint a 2011-es szíriai polgárháború gyökerei részben a mezőgazdasági ágazat aszály miatti összeomlásában keresendők, ami az embereket az országon belüli migrációra készítette. Egyes szakértők szerint a szudáni polgárháború az elsivatagosodás következménye, amely az élelmiszer- és vízellátás bizonytalanságát okozta, amire a kormány erőszakkal válaszolt és ez lázadásához vezetett (Bhatt, 2022). Ez növeli a katonai, a haditengerészeti és a légi infrastruktúráját és a kulcsfontosságú fegyvereket fenyegető veszélyeket is. A tengerszint emelkedése például potenciális veszélyt jelenthet a tengeri biztonságra, vagy esetleg fokozhatja a kalóztámadásokat.

A politikáról és a kormányzásról szóló gondolatokkal elérkeztünk egy másik érdekes vitaponthoz, nevezetesen, hogy a kormányok hogyan járulnak hozzá közvetlenül a válsághoz? A válasz a háborúk. A hadseregek világszerte a globális kibocsátás mintegy öt százalékáért felelősek, és itt az ideje, hogy a nemzetbiztonságot illetően fordított kérdést tegyünk fel: Hogyan válik a nemzetbiztonság fenyegetéssé a repülőgépre nézve? (Weir, 2024). Jelenleg két nagy konfliktus zajlik, előtte évtizedekig háborúk és bombázások voltak. A hadiipar és a lőszeripar világszerte hatalmas gazdasági szereplő. A biztonság, a béke és az éghajlat közötti kapcsolatot kétféleképpen kell megközelíteni.

Ha a terhet az emberekre hárítjuk, például a fogyasztói magatartás megváltoztatásával vagy a fenntartható magatartás irányába történő átírással érvelve, az csak fokozhatja a problémát. Csak büntudatot ébreszthet az emberekben, akiknek többsége már most is áldozat, és fokozhatja a társadalomban a kétségbeesés és a csüggedés érzését. Hasonlóképpen haszontalan a természettudósokra és közgazdászokra hárítani az éghajlatváltozás okozta válság megoldásának minden felelősségét. A természettudósok és közgazdászok meddig fognak becsléseket és éghajlati modelleket készíteni, és meddig fogják internalizálni az externáliákat? A Föld teherbíró képességéhez nagyon hasonló a Föld lakóinak ellenálló képessége. Az óra ketyeg, és fogytán van a még felhasználható szén-dioxid-keretünk.

Mivel az éghajlatváltozás éppúgy politikai, mint tudományos és gazdasági jelenség, a megoldások kidolgozásához szokatlan és nem lineáris gondolkodásra van szükség. A kormányok óriási szerepet játszanak nemcsak saját lakosaik, hanem régiók, kontinensek és a világ életkörülményeinek meghatározásában, később pedig a szuperhatalmak esetében a világ egészének meghatározásában. Bár a piac mint intézmény már eléggé kiforrott, de még mindig külső tényezők befolyásolják, és ezért nem tökéletes. Pontosabban a piacot, valamint néhány alapvető fogalmat, mint például az igazságosságot, a méltányosságot és a gazdasági növekedést, az éghajlati válság nyomán újra kell értelmeznünk. A jelenlegi világnak újszerű megközelítésekre van szüksége a problémák meghatározásához, hogy releváns és megbízható megoldásokat kapjunk. Ehhez az éghajlatváltozást politikai kérdésként is meg kell értenünk és el kell fogadtatnunk.

Következtetés

Az éghajlatváltozás tudományos, gazdasági és politikai probléma. A válság politikai aspektusa abból a nagyon alapvető elképzelésből ered, hogy a természettudósok és a közgazdászok által megfogalmazott kérdéseket és a kínált megoldásokat illetően az egész világot átfogó globális társadalmi konszenzusra van szükség. A politika a jogok biztosításáról szól, azonban a demokratikus kormányok gyakran rövid távú célok miatt kompromisszumot kötnek a fenntartható életmód rovására. Ennek a választásnak az eredménye az igazságtalanság és az egyenlőtlenség, ami felveti a felelősség kérdését. A gyarmatosítás és az ipari forradalom kezdete óta, a Nyugat kifosztotta a természeti erőforrásokat, és tönkretette a világ ökoszisztémáit. Sem a Nyugat, sem az olyan intézmények, mint az ENSZ vagy a Világbank nem hajlandók felelősséget vállalni az életet fenyegető egzisztenciális veszély elleni küzdelemért. Ez viszont azt bizonyítja, hogy a hatalom kezdettől fogva döntő szerepet játszik ebben a válságban. A hatalmasok határozzák meg a szabályokat, és a fejlődő országoknak nincs beleszólásuk az életük megmentésébe. Az olyan megoldások javaslata, mint a *degrowth* és a fogyasztás csökkentése, csak a fejlődő országok

tömegeit teszi bűnössé valamiért, aminek a kialakulásáért nem ők a felelősek. Ez tovább rontja a helyzetet, mivel kétségbeesést és konfliktusokat okoz világszerte. Az éghajlatváltozás válsága sokdimenziós, komplex jelenség, aminek a megértése és pláne a megoldása is komplex és bizonytalanságokkal terhelt, ezért a probléma különböző időpontokban történő folyamatos értékelésére és a megoldási alternatívák sokféleségére volna szükség a jövőben.

Források

- Bhatt, Vishva (2022). *Az éghajlatváltozás több háborút okoz?* The YEARS Project. <https://theyearsproject.com/latest/is-climate-change-causing-more-wars> <https://theyearsproject.com/latest/is-climate-change-causing-more-wars>
- Eklund, L., Theisen, O.M., Baumann, M. *et al.* A társadalmi aszályérzékenységet és a szíriai éghajlat-konfliktus kapcsolatot jobban magyarázza a mezőgazdaság, mint a meteorológia. *Commun Earth Environ* **3**, 85 (2022). <https://doi.org/10.1038/s43247-022-00405-w>.
- IPCC, 2013: Éghajlatváltozás 2013: Fizikai tudományos alap. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Stocker, T. F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S. K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex és P.M. Midgley (szerk.)]. Cambridge University Press, Cambridge, Egyesült Királyság és New York, NY, USA, 1535 pp.
- Loksujag (2024). <https://www.instagram.com/loksujagofficial/>
- Roskin, Michael G. (n.d.). *Politológia: Enduring debates in political science* from <https://www.britannica.com/topic/political-science/Enduring-debates-in-political-science>.
- Smith, Joe; Clark, Nigel és Yusoff, Kathryn (2007). *Interdependencia*. *Geography Compass*, 1(3) pp. 340-359. <https://oro.open.ac.uk/7763/>.
- Stone, Maddie (2024). *A Microsoft alkalmazottai éveken át harcoltak a techóriás olajipari kapcsolatai ellen. Most pedig megszólalnak*. DRILLED. <https://drilled.media/news/microsoft-employees>
- Todaro, Michael, P. és Smith, Stephen C. (2015) *Economic Development*, 12. kiadás. ISBN 978-0-13-340678-8 Pearson.
- Weir Doug (2024). *A háborúk és a hadseregek éghajlati költségeit többé nem lehet figyelmen kívül hagyni*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/jan/09/emission-from-war-military-gaza-ukraine-climate-change>.